

Eszmecsere a pedagógusról: szakma és hivatás

A Magyar Pedagógiai Társaság centenáriumi tudományos ülésén egyik szekcióban a fenti témáról tanácskoztak gyakorló pedagógusok, pedagógusképzésben részt vevő oktatók és kutatók. A sok elhangzott értékés gondolatból néhányat közreadunk.

A pedagógusmunka szakma, kell a szakmai felkészítés megfelelő szintje, megfelelő rendszere. Két probléma fogalmazódott meg többek által. Egyik az új törekvések miatti aggodalom: a tanító és óvodapedagógusképzés tervezett integrációja miatt, a felsőfokú szakiskola státusz, az esetleges lefelé nivellálás miatt. Többen a 3 éves egységes tanító és óvodapedagógusképzés eredményeit taglalva kiálltak a főiskolai rendszerű képzés mellett. Elítélve azt a nézetet, hogy minél kisebb gyermekkel foglalkozó pedagógusról van szó, annál rövidebb idő szükséges a felkészítéséhez. Az egyetemeken folyó pedagógiai képzés kérdései is sorra kerültek. Gondok vannak a tanári munkára való felkészítéssel, szükséges, hogy ne csökkenjen az egyetemen a pedagógiai, pszichológiai felkészítés. Jelenleg a főiskolák jobban felkészítenek a pedagógus hivatásra, míg az egyetemeken a szaktrágyaknak, a tudománynak van becsülete igazán. Pedig az egyetem a világon mindenütt tanárképző intézmény is, ez sehol sem harmadrendű kérdés.

A szakmára való felkészülés problémái közül a kezdő alkalmasság megállapítása, a felvételik ügye kapott sok szót. A túlzottan lexikális tudást, a felvételi tárgyakból felmutatott ismeretek mérését biztosító felvételik helyett vagy mellett a szakmai rátermettséget, alkalmasságot vizsgáló módszerek fontosságát hangsúlyozták többen: a szóbeli és írásbeli módok mellett a gyermekekkel való közvetlen foglalkozás beépítését a szűrésbe. A képzésben az elméleti és gyakorlati felkészítés arányait vizsgálva az utóbbi bizonyos mérvű háttérbe szorulását nehezményezték a felszólalók, nemcsak a hospitálások, de a gyakorló tanítások kevés számát — így tanítóképzésben az ún. alaptárgyakból és a kiegészítő oklevélhez szükséges szaktárgyakból egyaránt.

Kritikát kapott a tanítóképzés egyre inkább érezhető túl sokat vállalása, a sok tantárgyat tanító szakember egyre újabb feladatok vállalására kényszerül, így az eddigiek mellé: idegen nyelvekből is, meg speciális szakokból is újabbak lépnek (szociális gondozó stb.). S végül kissé háttérbe szorul az alapképzés: a tanítói munkára való felkészítés. Valamint „él” a végzés utáni szakosodás, a tanári diplomáért továbbtanulás, s így valóban „elszűrül” az alsó tagozat, ha a törekvők továbbtanulnak tanárnak. Hiányzik — tán a fentiek miatt is — az új törekvésekre, a kísérleti pedagógiákra való felkészítés a pedagógusképzőkből, vélik egyesek. Ugyanígy nem helyeslik egyes intézményekben a pedagógiai és pszichológiai tudomány helyének, rangjának gyengülését, valamint a gyakorlati képzés háttérbe szorulását a tudomány, a különböző szaktárgyak állandó erősödése mellett. A hivatásra való felkészítés kérdéseiről kritikusan szóltak az ülésen részt vevők. Gyakorlati tapasztalatok alapján úgy vélik, hogy az új pedagógusok tanítani akarnak, oktatni, de nevelni nem. Ennek a beállítódásnak több oka van. Egyik: hiányzik a megfelelő irányulás a pálya iránt, már a középiskolákban nincs megfelelő felkészítés, ill. felkészülés. Néha hat a szellem: jó lesz tanítónak (óvónőnek), ha főiskolára, egyetemre nem alkalmas. A 3 éves képzés során a hivatástudat felébresztése és fejlesztése háttérbe szorul: így az oktatásközpontú képzés miatt, a tudomány, az ún. szaktárgyak minél teljesebb ismeretanyagának a birtoklása a döntő cél, már a módszertani tudás, az átadás „művészete”, és pláne a tanulókkal való egyéni és csoportos foglalkozás, a nevelés háttérbe szorul. Ha szakmailag felkészült a tanár, tanító (azaz tudományból jól felkészült), akkor a tanítás meg a nevelés, szóval a többi már megy magától.

A szakmára való felkészülés problémái mellett sok gondról szóltak a végzés utáni állandó önképzés, továbbképzés kérdéseiben. Egrészt az is probléma, egyes pedagógusok nem érzik ennek szükségességét, de a döntőbb: hogy nem érnek rá a pedagógusok a szakmával való elmélyült foglalkozásra, olvasásra, önképzésre, mert pénz kell keresniük, bárhogyan (falun gazdálkodással, városban sok mindennel).

Többen éles szavakkal ostromozták a pedagógusbérek óriási lemaradását a többi értelmiségi és más szakmához viszonyítva, s kiemelték: ez az anyagi elismerés nem teszi lehetővé, hogy a pedagógusok értelmiségi életmódot folytassanak, s alkotó, fejlesztő munkát végezzenek iskolában és a társadalomban. Hangsúlyozták, hogy változatlanul az ún. maradékelv érvényesül a művelődés, az iskola ellátásában. Követelték a gyors és generális javítást, változtatást.

Voltak, akik felvetették, hogy az anyagiak ellenére, a képzési idő 2 vagy 3 éves kerete között egyaránt az a fő kérdés: hogy gazdag személyiségű pedagógusokat neveljünk az egyetemeken, főiskolákon. S ezek az értékes pedagógus személyiségek az iskolákban majd képesek lesznek a tanulók és a csoportok fejlesztésére. A fő cél: szívesen, lelkesen tanító nevelők éljenek az iskolában, s ott teremtenek olyan légkört, hogy a gyermekek, tanulók szeressenek odajárni, akarjanak tanulni, fejlődni. Hogy vérukké válják a pedagógusoknak mind a gyermekszeretet, mind a tudomány szerete, a pedagógus munka mint szívesen vállalt szakma, mint hivatás éljen bennük, érvényesüljön a mindennapokban. A mainál sokkal örömteliblebb diák-tanár viszony legyen uralkodó az iskoláinkban. Ne féljünk az évezrede ismert fogalmaktól és törekvésektől: a szeretet, a bizalom, a megbecsülés válják uralkodóvá a mi iskoláinkban.

Felvetődött az is, hogy divattá vált nálunk a kritika, minden és mindenki iránt, de nem párosul mellé sokszor az önkritika, így a pedagógusoknál sem. Nem fogadjuk el mások értékelését rólunk, pedig sok kritikának alapja van, s bizony elkelne nagyobb mértékben pl. a szakmai és módszertani kultúránk fejlesztése. Hiszen a nagyobb önállóságához, a jó lelkiismerettel végezhető szakmai munkához az eddiginél magasabb szintű szakmai és módszertani, pedagógiai, pszichológiai, szociológiai és más alkalmazható ismeretetre és ezt mozgásba hozó jártasságra, képességeire van szükségünk. Többször szót tettek azt, hogy a társadalomban nem él reális kép a mai iskoláról, a mai pedagógusról. Ennek egyik oka — a résztvevők szerint —, hogy a tömegkommunikáció (sajtó, rádió, tévé) nem ad megfelelő képet az iskoláról, a pedagógusokról, hiányzik az a segítő törekvés, mely a mi munkánkat gazdagítaná, s a közös célokhoz való eljutást erősítené. A pedagógiai sajtó sem segít több területen, így keveset szól a pedagógusok hivatástudatának fejlesztéséről, vagy pl. a családi nevelésről, ennek segítségéről, mintha ez ma nem lenne „téma”, nem lenne nagyon fontos probléma. Vagy olykor a divat, a minden áron újat keresés szándéka munkál a sajtó szakembereiben, s felnagyítanak jelentéktelen mozgalmakat, törekvéseket, de hallgatnak évtizedek óta végzett eredményes munkáról. Így nagyon egyenetlen a Magyar Pedagógiai Társaság munkájának a sajtóvisszhangja is. Az ülésen szóba kerültek az új, oktatással kapcsolatos törvények, így a közoktatási, a felsőoktatási törvény is, több észrevétel hangzott el; pl. az, hogy ezekben jelentős mértékben hátrébe szorult a nevelés, hiába voltak az elmúlt évek vitái, újra az oktatásközpontúság észlelhető az alapvető törvényekben; vagy többen megfogalmazták azt az aggályt, hogy a külön 4 törvény megalkotása közben elsikkadhat a szükséges, elengedhetetlen összhang, az egymásra épülés elve; de hangsúlyozták, hogy a törvényekkel kapcsolatos észrevételeket külön juttatják el vagy a minisztériumhoz, vagy az MPT elnökségéhez.

DR. SZELÉNDI GÁBOR

JOHN HOLT:

ISKOLAI KUDARCOK

Holt könyvének magyar kiadása a pedagógiai szakirodalom nagy értéke. Érdekes, sőt izgalmas könyv. Azzá teszi az a módszer, ahogyan a szerző a könyv anyagát összegyűjtötte, és az a tartalom, ahogyan eredeti gondolatait megfogalmazza. Sok a hasonlóság Gordon könyveivel, de Holt nem ad olyan konkrét módszertani tanácsokat a problémák megoldására, mint Gordon. Szemléletmódjában, a konzervatív oktatási felfogás és gyakorlat elleni szándékában azonban a két szerző célkitűzése közös.

A művet éppen a szerző sajátos stílusa miatt nehéz ismertetni. Jó lenne, ha minél többen elolvassák, s egyúttal el is fogadják a szerző gondolatait, és legfőképpen alkalmaznák iskolai munkájukban.

Érdemes elgondolkozni a könyv megjelenésének és magyar kiadásának dátumán. A könyv először 1964-ben jelent meg Amerikában, és 1991-ben adták ki nálunk. Úgy tűnik, ennyi idő alatt elvesztette aktualitását. Igaz, Comenius didaktikai nézetei az elmúlt 400 év ellenére is aktuálisak. Így Holt gondolatainak időszerűségénél az a 27 év igazán nem számíthat. Ha arra gondolunk, hogy 27 évvel ezelőtt milyen jellegű didaktikai szakművek jelentek meg, akkor megállapíthatjuk, hogy Holt könyvének kiadására akkor nem is ke-

rülhetett sor. Valóban, mind a társadalmi, gazdasági, mind a pedagógiai, közoktatási változások most teszik nagyon is fontossá e könyv megjelenését és tanulmányozását. Ennek igazolására elegendő Allan Fromme-nak, a könyv bevezető tanulmány írójának egy mondatát idézni: „Egy sikerre orientált kultúrában nehéz elviselni a kudarcot.” Mivel társadalmi életünk most éli át a nagy gazdasági átrendeződés időszakát, fontos, hogy ez az átrendeződés már az iskolai munka folyamatában is jelentkezzen.

A könyv — címének megfelelően — az iskolai kudarcokat veszi vizsgálat alá. A szerző a könyv előszavában rendkívül tömören adja meg könyvének alapgondolatát: „A legtöbb gyerek számára csupa kudarc az iskola.” „Jóformán minden gyerek kudarcot vall, egy-kettő kivételével, aki lehet jó, de lehet rossz tanuló is.” Lehetne vitakozni e megállapítás túlzottan egyszóval általánosításával. A magyar didaktika elmélete és gyakorlata — különösen az elmúlt 10—15 évben — annyi reformon, kísérleten esett már át, hogy a kudarcot átélő tanulók száma nem hasonlítható a korábbi évekével, s főleg nem az amerikai iskolák tanulóival. Ezért ma már nem fogadhatjuk el a könyv szerzőjének az iskolai oktatómunkával kapcsolatos eléggé pesszimiztikus álláspontját. Ennek ellenére nem haszon nélküli a könyv elolvasása minden magyar tanítónak és tanárnak,